

Türkiye'deki Sığınmacılar: Kapsamlı Zarar Görebilirlik İzleme Çalışması #1

**World Food
Programme**

wfp.org

1. Giriş

İçindekiler

1. Giriş	3
Yöntem	4
2. Anket Katılımcı Profili	6
3. Sığınmacıların Zarar Görebilirlik Durumu	8
3.1. Hayat Şartları	8
3.2. Hane geliri, gideri ve borcu	9
3.3. Başa çıkma stratejileri	10
3.4. Yoksulluk	11
3.5. Sağlık durumu	13
3.6. Gıda güvenliği	14
4. Sonuç	15
Ekler	17

Türkiye, barındırdığı 3,4 milyondan¹ fazla sığınmacı sayısı ile dünyanın en büyük sığınmacı nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır. Sayıları Eylül 2017 tarihi itibarıyla 3.181.537 olan Suriyelilerden sonra² – özellikle Afganlar, Iraklılar, İran ve Somalililerin çoğunlukta olduğu yaklaşık 330,000 kişilik diğer milletlerden sığınmacılar da Türkiye’de hayatlarını sürdürmektedirler.³

Bahsi geçen sığınmacıların sadece 231.252’si Türkiye Cumhuriyeti Devletince kurulan ve yönetilen 26 kampta yaşamaktadır⁴. Sığınmacı nüfusunun yaklaşık %90’ını oluşturan geriye kalan kısım ise, kentlerde ve temel hizmetlere sınırlı erişimi olan kent çevresindeki alanlarda yaşamaktadır. %70’ini kadınların ve çocukların oluşturduğu sığınmacılar, zor şartlarda geçimlerini sağlama mücadelesi içinde borçlanarak, yenilen öğün sayısını azaltarak ve/veya çocuklarını okula göndermeyerek hayatta kalmaya çalışmaktadır.

Geçici Koruma Rejimi kapsamı altında olan Suriyeliler de dâhil olmak üzere Türkiye’deki sığınmacıların tamamı Uluslararası Koruma kapsamı altındadır. Türkiye, tarafı olduğu uluslararası anlaşmalar kapsamında sadece Avrupa’dan yapılan sığınma taleplerini mültecilik başvurusu olarak almakta ve geri kalan hiç kimseye resmi mülteci statüsü vermemektedir. Ancak, raporda anlaşılabilir olması amacıyla, sığınmacı terimi, Uluslararası Koruma Kanunu veya Geçici Koruma Kanunu kapsamında Türkiye’de bulunan bütün sığınmacıları belirtmek için kullanılmıştır.

En Zor Durumda Olanlara Yönelik Nakit Yardımı

Avrupa Komisyonu, bugüne kadarki en büyük insani yardım programı olan “AB Türkiye’deki Mülteciler İçin Mali Yardım Programı” aracılığıyla Türkiye’de yaşayan sığınmacılara yardım sağlamaktadır. Bu kapsamda, 2016 ve 2017 yıllarında mültecilerin ve yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 3 milyar Euro ayrılmıştır. Bunun bir kolu, Aralık 2016 tarihinde başlatılan Nakit Temelli ve Çok Amaçlı Nakit Transfer Programı olan “Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardım Programıdır (SUY)”. Bu programın amacı, temel ihtiyaçlarını karşılamaları için en hassas durumda olan 1,3 milyon sığınmacıya destek sağlamaktır.

Program kapsamında belirlenen şartlara sahip her bir hane, mağazalarda veya ATM’lerde kullanılacak bir banka kartı (KIZILAYKART) almaktadır. Bu karta, her bir hane üyesi için aylık 120 Türk Lirası (44 Dolar) yüklenmektedir. İlavenen, üç aylık yüklemeler şeklinde de destekleyici ödemeler almaktadırlar.

Özel ihtiyaçları ve hanenin öncelikleri doğrultusunda aldıkları nakit yardımını nasıl harcayacaklarına kendileri karar verebilen program dahilindeki sığınmacılar, program sayesinde gıda tüketimlerini azaltma; sahip oldukları eşyaları satma; çocuklarını okula göndermek yerine çalışmaya gönderme gibi olumsuz başa etme stratejilerine başvurularını sıklığını azaltıp hanelerinin mali kontrolünü sağlayıp ve maddi bağımsızlığı yeniden kazanabilmeleri amaçlanmıştır. Ayrıca, bu ailelerin program aracılığıyla sahip oldukları parayı harcadıkları yerlerdeki yerel ekonomiye de katkı sağladıkları da göz önünde tutulunca program yerel ekonomi ve halka da faydalı olmaktadır. Eylül 2017 tarihi itibarıyla, SUY programı kapsamı, bir milyonun üzerinde sığınmacıya ulaşmıştır.

SUY programına, Uluslararası Koruma Kanunu kapsamı altında Türkiye’de yaşayan

¹ http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/turkey_syrian_crisis_en.pdf

² <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224>

³ UNHCR Ekim 2017 bilgi formu <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224>

⁴ <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/settlement.php?id=59&country=224&region=38>

ve Göç İdaresi Genel Müdürlüklerine kayıtlı aileler başvurabilmektedir. Program, bahsi geçen ailelerden en yoksul olanları seçmek için hanehalkı refahının dolaylı şekillerde ölçen demografik kriterlere dayanmaktadır.⁵

SUY Kuruluşları

- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)
- Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (NVİGM)
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı(AFAD)
- Avrupa İnsani Yardım ve Sivil Koruma Genel Müdürlüğü (ECHO)
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB)
- Türkiye Kızılay Derneği
- Dünya Gıda Programı (WFP)

Araştırma Çerçevesi ve Hedefleri

SUY programı dâhilinde WFP, en genelde izleme ve hesap verebilirlikten sorumludur. WFP Türkiye bünyesinde faaliyet göstermekte olan *Zarar Görebilirlik Analizi ve Haritalanması (VAM)/İzleme ve Değerlendirme (M&E)* birimi, yaptığı araştırmalar sonucunda elde ettiği bilgileri SUY Programı paydaşlarıyla paylaşmakta ve programın kanıtlara dayalı analizler ışığında yürütülmesine katkıda bulunmaktadır. *Kapsamlı Zarar Görebilirlik İzleme Çalışması (CVME)* da bu bağlamda WFP'nin SUY Programı kapsamında VAM/M&E Biriminin programın sahadaki gerçeklikler ışığında nasıl ilerlediğini görmek; aksaklıkları belirlemek; gerekmesi durumunda programda değişiklikler önermek için uyguladığı bir hane halkı araştırmasıdır.

⁵ SUY programı hakkında daha detaylı bilgi için <https://www.essn-card.com/> adresini ziyaret edin.

SUY Yardım Öncesi Referans Hattı Belirleme (PAB) ve Dağıtım Sonrası İzleme (PDM) araştırmaları, Türk Kızılayı Çağrı Merkezinden telefonla gerçekleştirilmektedir. Telefonla veri toplama yönteminin kısıtlı imkânlarından ötürü bu iki araştırma sadece SUY programına ait önemli sonuç göstergelerini takip etmekte; CVME ise bu iki araştırma çalışmalarını tamamlamak için tasarlanmıştır. CVME, bu iki araştırmayı temelde şu iki açıdan tamamlamaktadır: (1) Barınma, sağlık, eğitim... vs. gibi çeşitli sektörler ile ilgili daha detaylı bilgi sağlamak; (2) SUY'a başvuru yapmayanlarla da görüşerek, başvuru yapılmasının önündeki engellerin neler olduğunun anlaşılmasını sağlamak.

CVME araştırması, Türkiye'de mültecilerin zarar görebilirlik durumunun belirleyici faktörlerine ilişkin derinlemesine bir anlayış sunmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda bu rapor, Türkiye'de bulunan sığınmacıların zarar görebilirliklerini kırılganlıklarını yansıtan bir tablosu oluşturmak amacıyla katılımcıların sağlık, eğitim, gelir, gider, borç durumu ve ayrıca yaşam koşulları ve gıda güvenliğine ilişkin verilerinin analizini içermektedir. Bunun yanı sıra, rapor, SUY Programının yürütülmesinin izlenmesi ve programın hangi alanlarda sığınmacıların ihtiyaçlarının karşılanmadığını belirlemeye de hizmet etmektedir. SUY Programına başvuru yap(a)mayan sığınmacıların bu noktada önlerindeki engellerin belirlenmesine de yer veren bu rapor, en nihayetinde programın en hassas durumdaki mültecilere ulaşmasını sağlamak amacıyla program paydaşlarına, SUY Programının ikinci yıl uygulamasının ve tasarımının daha iyi hale getirmek hususunda yardımcı olmayı hedeflemektedir.

Bu rapor, 2017 yılında iki ve 2018 yılında iki olmak üzere SUY programı boyunca uygulanması planlanmış dört CVME araştırmasının ilkinin verilerini paylaşmaktadır.

YÖNTEM

Veri toplama

WFP ve Türk Kızılay'ından eğitimli saha izleme asistanları, Mayıs –Ağustos 2017 tarihleri arasında, Open Data Kit (ODK)⁶ kullanarak toplamda hane düzeyinde 600 adet yüz yüze anket gerçekleştirmişlerdir. (Ramazan ayı olması nedeniyle Haziran 2017'de veri toplama işlemlerine ara verilmiştir).

SUY Statüsü	Hane Sayısı	Kişi Sayısı
SUY'a Hiç Başvuru Yapmayan Hane\Kişi Sayısı	120	574
SUY'a Başvurup Uygun Bulunmayan Hane \ Kişi Sayısı	240	1239
SUY Yararlanıcı Hane \Kişi Sayısı	240	1742
Toplam	600	3555

Örneklem

SUY Programı yararlanıcı listeleri kullanılarak, tüm Türkiye'den toplam 30 mahalle (küme) sahip oldukları sığınmacı sayısına orantılı olarak olasılık yöntemiyle seçilmiştir. Her bir kümede, 20 hane ile görüşülmüştür. 20 hanenin 8'i, SUY Programı yararlanıcısı listesinden rastgele seçilmiştir. 8 yararlanıcı olmayan hane ise ve 4 SUY Programına başvuru yapmamış aile ise Saha İzleme Asistanları tarafından yine daha önce belirlenen 30 mahalle sınırları içinde kartopu örneklem yöntemiyle rastgele seçilmiştir. Ancak, mahalle düzeyindeki verilerin yararlanıcı olmayanlar için eksik oluşu, alınan örneklemin ve ulaşılan sonuçların mülteci nüfusunun tamamını temsil etmediği anlamına gelmektedir.

GİGM ile Karşılaştırma

CVME, mülteci nüfusunu temsil etmemesine rağmen, CVME örnekleminin yaş ve cinsiyet açısından yapısı GİGM verilerine çok benzerdir. Ancak bu tüm sonuçların mülteci nüfusu için tahmin edilebildiğini göstermez, örneklem için geçerlilik sağlar ve CVME veri setindeki

⁶ Aracın Şubat ayında tasarlanmış ve numaralandırıcı eğitimlerinin Mart ayında yapılmış olmasına rağmen, WFP örnekleme kısıtlamalarını çözmeyi umduğu için gecikmeler yaşanmıştır (başvuru yapmayanlar için mahalle verisi eksikliği). Nisan ayı sonuna kadar, veri sorununun zamanında çözülemeyeceği açıkta bu nedenle sorun çözülmeden Mayıs ayında veri toplama işlemi başladı.

genel kalıpların GİGM nüfusunda muhtemelen benzer olduğunu ileri sürmektedir.

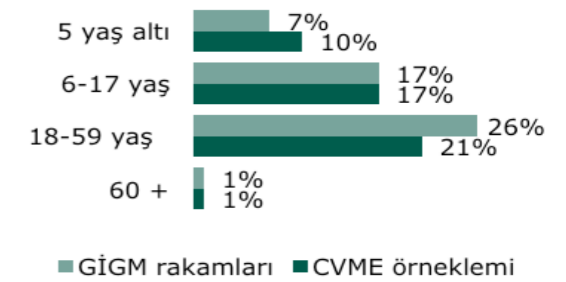
İki önemli farklılık belirtilmiştir: CVME örnekleminde, daha fazla beş yaş altı çocuk ve daha az yetişkin erkek bulunmaktadır. Bunun nedeni, SUY kriterlerinin, daha çok çocuğun ve daha az sayıda sağlıklı yetişkinin olduğu haneyi önceliklendirmesidir.

Raporda yapılan karşılaştırmaların açıklaması

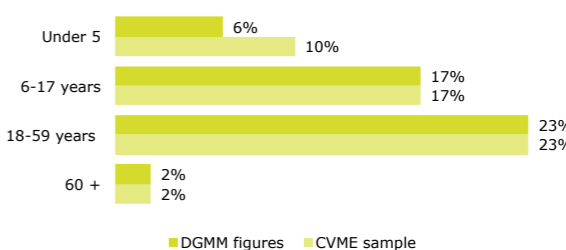
Raporda üç 'uygunluk statüsü' kategorisine değinilmektedir. Yararlanıcılar\Faydalanıcılar, SUY Programına başvurmuş ve program kriterlerine uygun bulunup program kapsamında nakit yardımı alabilen kişilerdir. Diğer iki kategori ise, başvuru yapmamış (başvuru yapmayanlar) ve başvuru yapmış ancak yardım alma kriterlerini sağlamayanlardır (uygun bulunmayanlar). Son iki grup birlikte faydalanıcı olmayanlar olarak anılmaktadır. Coğrafi kıyaslamalar için ve toplanan verilerin Yardım Öncesi Referans (PAB) araştırması ile karşılaştırılmasının mümkün olabilmesi için CVME verileri 5 bölge altında incelenmiştir.⁷ Ancak, tüm bölgesel analizler, CVME örnekleme, istatistiksel

⁷ Bölgeler hakkında daha detaylı bilgi için yayınlanacak olan Dünya Bankası/Dünya Gıda Programı, 2017 SUY Yardım Öncesi referans raporuna bakınız

Şekil 1 CVME ve GİGM örneklemlerinin demografik karşılaştırması: erkek

Şekil 2 CVME ve GİGM örneklemlerinin demografik karşılaştırması: kadın

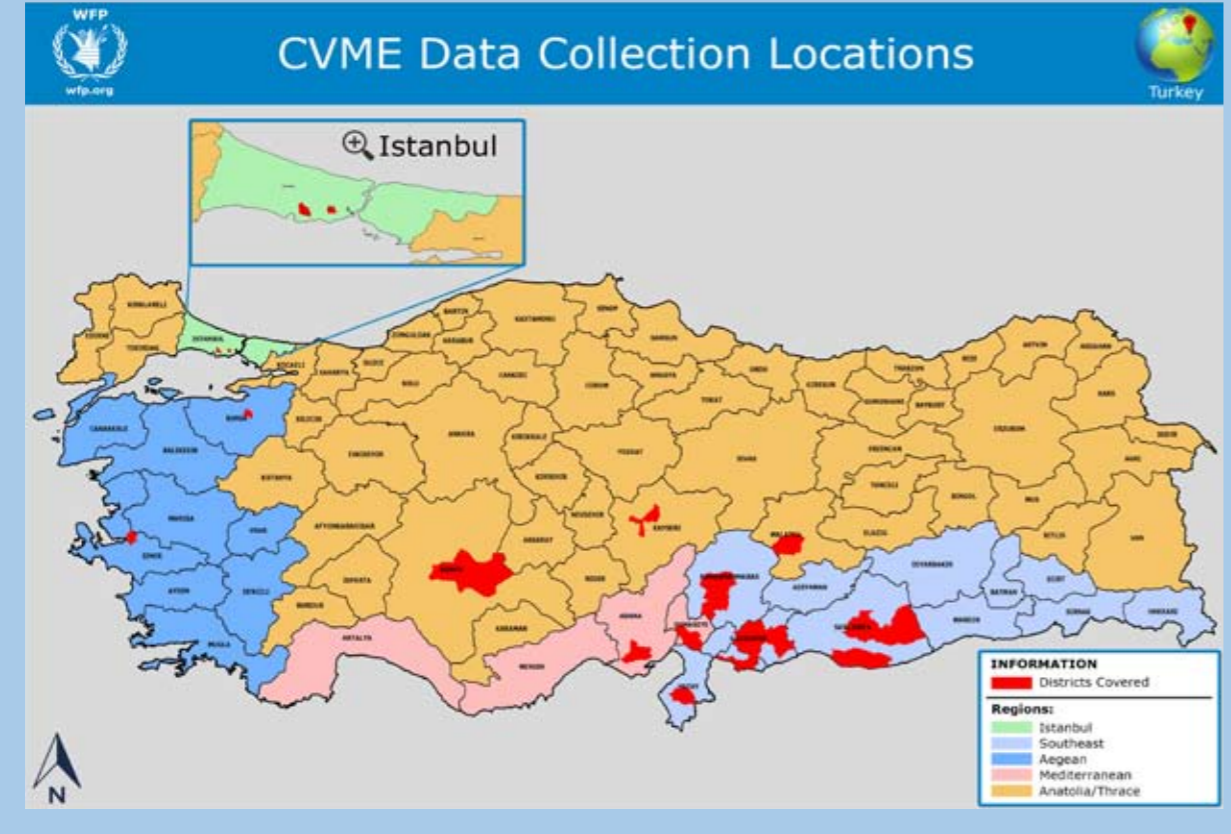

geçerliliği olan coğrafi ayrıştırmaya izin vermediğinden, sadece gösterge olarak kabul edilmelidir.

Sınırlamalar

Başvuru yapmayanlar için herhangi bir örnekleme çerçevesi bulunmamaktadır, bu nedenle CVME sonuçları, bu nüfusu temsil etmekten ziyade nüfusun göstergesi niteliğindedir. Örneklem, sadece Mays

ayından önce SUY için başvuru yapanları içerdiğinden, bir örneklem yanlılığı olması muhtemeldir: nispeten daha erken başvuru yapanların daha iyi eğitilmiş olmaları, SUY başvuru gerekliliklerini ve/veya Türk sosyal yardım sistemini daha iyi anlayabildikleri muhtemeldir. Verilerin büyük bir kısmı yaz aylarında toplandığından ve okullar kapalı olduğundan, okul devamlılığına ilişkin bazı sorular anket sırasında atlanmıştır.

2. Anket katılımcı profili

Yararlanıcı hane halkları daha diğer hane halklarına kıyasla geniş ailelerdir. SUY programına başvuru yapmayanların, başvuranlara kıyasla eğitim seviyeleri daha düşüktür.

WHanedeki yetişkin erkeklerin görüşmelerin yapıldığı gündüz saatlerinde muhtemelen iş yerlerinde olmalarından dolayı, ankete yanıt verenler çoğunlukla kadınlar olmuştur (%59,5); ancak hane reisinin cinsiyetinin ne olduğu sorusuna hanelerin %78'i "erkekler"

cevabını vermiştir. Beklenen şekilde, ankete katılanların büyük çoğunluğunu Suriyeli aileler oluşturmuştur. (532). Az sayıda Iraklı (11) ve daha az sayıda Somalili, Türk ve Afgan hane reisi bulunmaktadır. Hanelerin %53'ü kendi ülkelerindeki kırsal alanlardan ve %47'si ise kentsel alanlardan geldiklerini belirtmişlerdir.

SUY Programından yararlanan sığınmacı haneleri, başvuru yapmayan ve uygun bulunmayan hanelere göre daha geniş

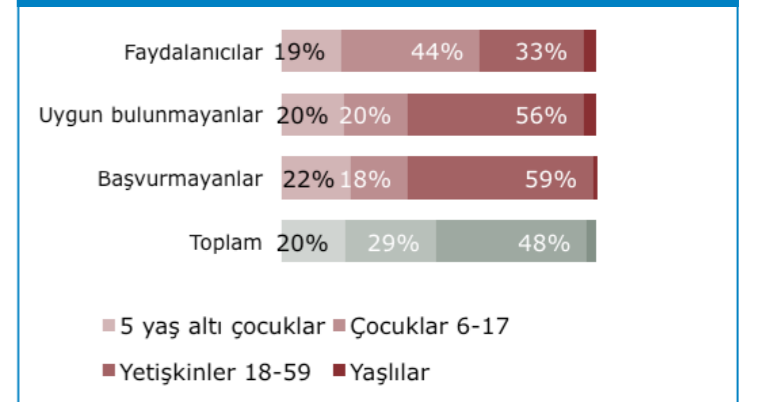
ailelerdir. Bunun nedeni, SUY programı kapsamında uygulanmakta olan uygunluk kriterlerinden birinin daha fazla çocuğu olan haneleri hedeflemesidir. Başvuru yapmayan ve uygun bulunmayan hane bireylerinin %55'inden fazlası yetişkindir (18-59 yaş) ve yaklaşık %20'si çocuktur (6-17 yaş). Buna karşın, yararlanıcı hanelerin üyelerinin %40'tan fazlası çocuk; %33'ü yetişkindir. (Şekil 3).

Başvuru yapmayan hane reisleri, faydalanıcılardan (40) kısmen daha gençtir (37). Hanelerin demografik yapısında uygunluk statüsüne göre başka belirgin bir fark daha bulunmaktadır.

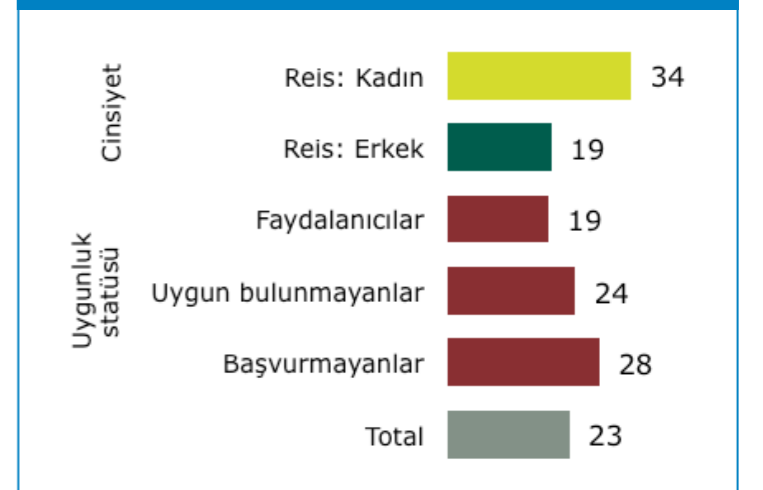
Hanelere genel olarak bakıldığında yaklaşık her üç hane reisinden (%62) ikisi, ilkokuldan sonra eğitim almamıştır. Bu oran %23'lük okur-yazar olmayan kesimi de içermektedir. Okur-yazar olmama oranları cinsiyetler ele alındığında; hane reisi kadınların %66'lük okur-yazarlık oranıyla erkeklere kıyasla daha okur-yazar olduğu dikkat çekmektedir. Başvuru yapmayan hane reislerinin, yararlanıcı hane reislerine ve uygun bulunmayan hanelerin reislerine oranla daha az okur-yazar olması muhtemeldir (Şekil 4). Reislerinin daha düşük eğitim seviyesine sahip olmasından ötürü SUY Programına başvuru yapmayan hanelerin Türk sosyal yardım sistemlerine erişimlerinin daha az olduğu ve SUY başvuru formunu dolduramadıkları düşünülebilir. Dolayısı ile okur-yazar olmamanın SUY Programına başvuru yapılması önündeki engellerden bir olduğu düşünülebilir.

Hane bireylerinin Türkiye'ye geliş şekillerine bakıldığında her beş haneden dördünün Türkiye'ye hep beraber geldiği görülmüştür. Hanelerin yarısından fazlası, Türkiye'ye üç ila altı yıl önce geldiklerini belirtmişlerdir (%52). Başvuru yapmayan hanelerde ise hane bireylerinin Türkiye'ye farklı zamanlarda (%34) ve daha yakın bir zamanda geldikleri gözlenmiştir. (SUY Programına başvuru yapmayan hanelerin %20'si Türkiye'ye son altı ay içinde gelmiştir) Başvuru yapmayan her üç kişiden en az biri, Türkiye'ye üç ila altı ay önce gelmiştir (Şekil 5).

Şekil 3 Uygunluk Ve Yaş Gruplarına Göre Hane Yapısı

Şekil 4 Okur-Yazar Olmayan Reisleri Olan Hane Yüzdeleri

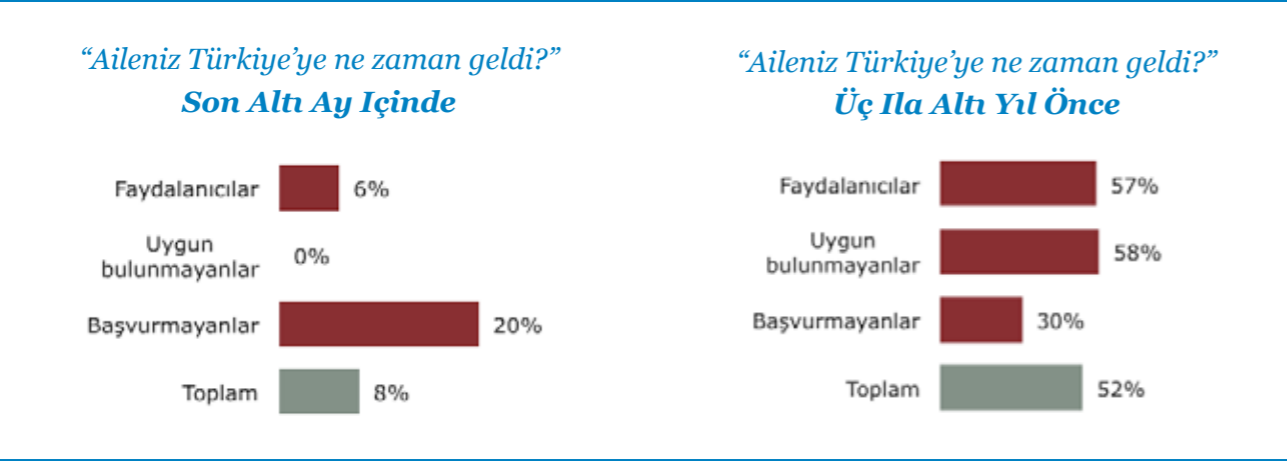

GİGM'ye kayıtlı olmak SUY programına başvurmanın ön şartlarından biridir. Başvuru yapmayanların yarısından fazlası GİGM'e kayıtlıdır. Geri kalanlar ise, ya başvuru yapmış ve başvuru sonucunu beklemede olanlar (%33) ya da henüz başvuru işlemlerini başlatmamış olanlardır (%13).

Başvuru yapmayanlara, başvuramama nedenleri sorulduğunda, büyük çoğunluğu (%61) GİGM'e kayıt yaptıramadıklarından veya aile üyelerinin bazılarının farklı GİGM aile kimlik numaralarına sahip olmadığından cevabını vermiştir. İlâveten, katılımcıların %9'u, başvuramama sebebi olarak Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne kayıtlı olmama durumlarını başvuramama nedeni olarak göstermiştir; bu da SUY Programı başvuru ön koşullarının, başvuru yapmayanların %70'i açısından en önemli engeli teşkil ettiği anlamına gelmektedir. Hanelerin %10'luk kısmı ise hanelerinin SUY Programı kriterlerine göre uygun olmadığını

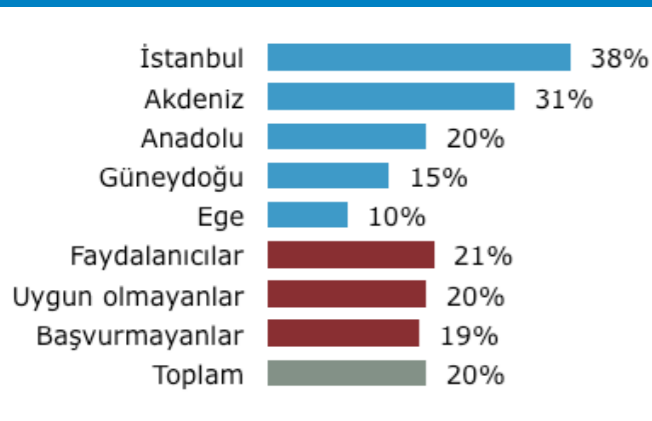
Şekil 5 Uygunluk Statüsüne Göre Geliş Tarihi

Şekil 6 Başvuru yapmayanların SUY programına başvuru yapamam sebepleri (120 üzerinden hanehalklarının yüzdesi)

Şekil 7 Haneniz Türkiye'den taşınmayı planlıyor mu? Bu soruya 'evet' cevabı veren hanelerin statü ve bölgeye göre yüzdesi

Yaklaşık üç hane reisinden (%62) ikisi, ilkokuldan sonra eğitim almamıştır

düşündüklerinden veya kendilerine (özellikle SYDV görevlileri tarafından) "yararlanıcı kriterlerini taşımadıkları" söylendiği için programa başvuru yapmadıklarını ileri sürmüşlerdir. Başvuru yapmayanlardan küçük bir grup ise programdan haberdar olmadıklarını (%5) veya programa nasıl başvuru yapacağını anlamadıklarını (%8) belirtmiş ve SUY Programına başvuru yapmamalarını bu nedenlere bağlamışlardır. (Şekil 6).

Araştırma katılımcılarının beşte dördü ülkelerindeki savaşın/karışıklığın devam etmesi durumunda Türkiye'de kalmaya devam edeceklerini ve Türkiye'den başka bir ülkeye gitmeyi planlamadıklarını belirtmişlerdir. Ayrılma planı yapmayanların oranının Ege ve Güneydoğu'da yaşayanlar için daha yüksek olduğu; İstanbul ve Akdeniz Bölgesinde yaşayanlar için ise bu oranın çok düştüğü anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle, Türkiye'den ayrılma planı olan beşte birlik kesimin daha çok İstanbul ve Akdeniz'de yaşayan hanelerdir.

Türkiye'den ayrılmayı planladıklarını belirten hanelerin nereye gitmeyi planladıkları sorulduğunda genel olarak, üçte biri Avrupa'ya, üçte biri ülkelere (Suriye'ye, bu örneklemin büyük bir çoğunluğunda) ve üçte biri de Kanada veya ABD'ye gitmeyi planladığını belirtmiştir. İstanbul'da yaşayan hanelerin ise daha ziyade Avrupa'yı tercih ettikleri görülmektedir. (%70) - bu kişilerin toplam katılımcıların arasından Türkiyeden ayrılmayı planlayan %20'lik kısma dahil olduğu dikkate alınmalıdır.

3. Mültecilerin Zarar Görebilirlik Durumu

3.1 Hayat Şartları

Çoğu mülteci düşük kaliteli dairelerde yaşamaktadır – ancak başvuru yapmayanlara kıyasla faydalanıcılar açısından koşullar daha iyidir.

Konut kalitesi, binanın yapısı, temizliği ve tesisatına dayalı olarak WFP/Türk Kızılayı Saha İzleme Asistanları tarafından tespit edilen öznel bir durumdur. Anket sırasında ziyaret edilen dairelerin çoğu düşük kaliteli (%56) ve daha az bir oranı (%38) ise kaliteli evler olarak kabul edilmektedir.

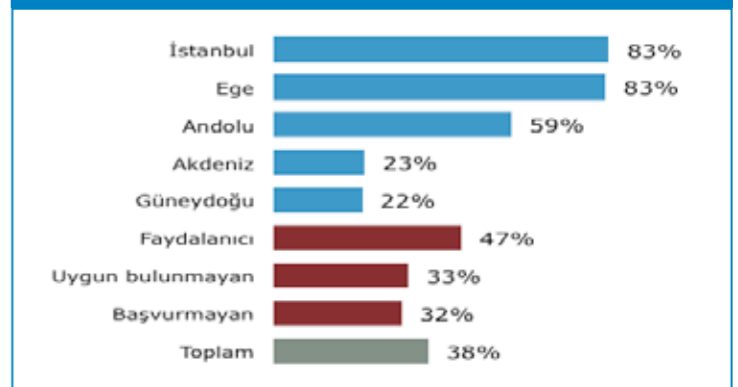
İstanbul ve Ege'de koşullar çok daha iyi iken, Akdeniz ve Güneydoğu'da daha da kötüdür. Bunun nedeni, mültecilerin metropoliten alanlarda çok daha iyi durumlarda olmaları değil büyük olasılıkla bina yapıları ve mevcut tesisatlar dikkate alındığında, genel konut kalitesinin bu alanlarda daha iyi olmasıdır. Başvuru yapmayanlara göre faydalanıcılar açısından konut koşullarının daha iyi olduğu açıktır: başvuru yapmayanların %32'si ile kıyaslandığında faydalanıcıların neredeyse yarısı (%47) 'kaliteli' dairelere sahiptir (Şekil 8).

Konut koşulları daha iyi olmasına rağmen, yararlanıcılar daha kalabalık ortamlarda yaşamaktadır. Yararlanıcılar için oda başına kalabalıklık ortalaması 3.5 (kişi/oda) iken bu ortalama faydalanıcı olmayanlarda 2.2'dir (örneğin; uygun bulunmayan ve başvuru yapmayan hane halkları); bu durum faydalanıcı hanelerin daha büyük olma eğiliminde oldukları göz önüne alındığında şaşırtıcı değildir⁸.

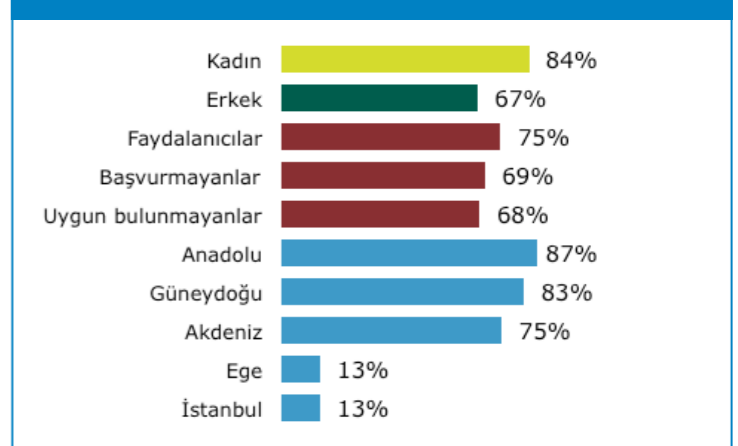
Genel olarak, hanelerin %13'ü, tuvaletlerini

⁸ Yetersiz sığınak ve aşırı kalabalıklaşma, akut solunum yolu enfeksiyonları, menenjit, tifüs, kolera, skabi vb. gibi salgın potansiyeli olan hastalıkların bulaşmasındaki en önemli faktörlerdir. Nüfus yoğunluğu yüksek olduğunda, hastalık salgınları daha sık ve daha şiddetli olmaktadır. Kalabalıklık indeksi sosyoekonomik durumun yaygın olarak kullanılan bir göstergesidir.

Şekil 8 'kaliteli' bir dairede yaşayan hanehalklarının bölge ve uygunluk statüsüne göre yüzdesi

Şekil 9 Gelir için gündelik iş, kredi, hediyeler ve yardımlara bel bağlayan hane yüzdesi

aile bireyi olmayanlarla paylaşmak zorunda kalmaktadır; bu oran başvuru yapmayanlar arasında %17'ye ve Güneydoğu'da da %19'a kadar yükselmektedir. Kadınların sorumlu olduğu hanelerin, tuvaletleri diğer ailelerle paylaşma ihtimali daha yüksektir ve bu durum bu tür hanelerin zarar görebilirlik seviyesini daha yükseltmektedir.

Hanelerin sahip olduğu varlıklar çok azdır– ortalama olarak, ankette sıralanan toplam 20 varlık üzerinden sadece 8.5 tanesine sahip oldukları görülmüştür. Hanelerin yatak, yorgan, cep telefonu ve TV gibi modern hayatın temel gerekliliklerine sahip olma oranları otomobil, motosiklet, bilgisayar,

bulaşık makinesi veya mikrodalga fırınına sahip olma oranlarına nispetle daha yüksektir.

Yararlanıcıların, yararlanıcı olmayanlar ve başvuru yapmayanlara oranla bilgiye erişim sağlayan varlıklara (TV, cep telefonu, uydu anteni ve internet) sahip olma oranı daha yüksektir. Bu da insanların bilgiye erişiminin, onları harekete geçmek için bilgi ve güven sahibi olma ihtimallerini yükselmesine olanak sağlayabileceği tezinin geçerliliğinin altını çizmektedir⁹. Aynı zamanda bu, başarılı bir SUY başvurusu için önemli olan bilgiye erişim sorununu da göstermekte ve SUY ortaklarına, programa erişimin önündeki çeşitli engelleri hesaplarırken bilgiye erişim sorununu da dikkate almaları gerektiğini göstermektedir.

3.2 Hane Geliri, Gideri Ve Borcu

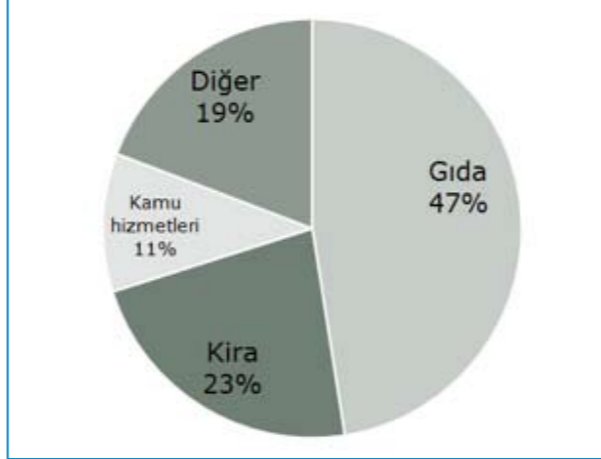
Çoğu hane, vasıfsız işçilik/güvensiz gelir kaynaklarına sahiptir. Her üç haneden neredeyse ikisi, çoğunlukla yiyecek almak ve kiralarını ödemek için son üç ay içinde borç para almak zorunda kalmıştır. Başvuru yapmayan ve uygun görülmeyen başvuru sahiplerinin, yararlanıcılara kıyasla yeni borç alma olasılığı daha yüksektir.

Hanelerden, birincil ve ikincil gelir kaynaklarını sıralamaları istenmiştir. Nitelikli işgücü ve ticaret 'nitelikli/güvenilir' gelir kaynakları olarak sınıflandırılırken, gündelik iş, borç, hediyeler ve yardım 'vasıfsız işçilik/güvensiz' gelir kaynakları olarak sınıflandırılmıştır. İnsanlar özellikle çalışmak için İstanbul/Ege bölgesine taşındıklarından, bölgeler arasında büyük bir farklılık olmasına rağmen, hanelerin çoğunluğu (%75) güvensiz gelir kaynaklarına sahiptir (Şekil 9).

Faydalanıcılar, başvuru yapmayanlar ve uygun bulunmayanlara kıyasla vasıfsız işçilik/güvensiz gelir kaynaklarına daha fazla yönelim göstermektedir. Kadın hane reislerinin, nitelikli iş yapma ihtimali çok düşüktür; bu durum bu tür hanelerin zarar görebilirlik seviyesinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

⁹ <http://downloads.bbc.co.uk/mediaaction/pdf/practicebriefings/inspiring-participation.pdf>

Şekil 10 Hane Harcama Biçimleri

Ankete katılan hane halklarının ortalama gelir kaynağı sayısı 1.4'tür. Yani birden fazla gelir kaynaklarının olduğunu belirtmişlerdir. Yararlanıcı hanelerin başvuru yapmayan hanelere kıyasla daha fazla gelir kaynağına sahip oldukları gözlemlenmiştir. (1.7'e karşın 1). Ayrıca, haneden kaç kişinin son 30 gün içinde çalışmış olduğu sorusuna, %16,5'lik bir ortalama ile kıyaslandığında, başvuru yapmayan hanelerin %20'sinden fazlasının geçen ay çalışan herhangi bir üyesi yoktur. Hane reisinin cinsiyeti dikkate alındığında kadın hane reislerinin bulunduğu hanelerde geçen 30 günde hanenin hiçbir aile üyesinin çalışmıyor olma durumu %31 iken; erkek hane reisinin bulunduğu hanelerde bu oran %18,3'e düşmektedir. Bu bulgu aynı zamanda, başvuru yapmayanların ve kadınların sorumluluğunda olan hanelerin zarar görebilirlik durumlarını vurgulamaktadır.

Katılımcıların gelirlerini nasıl harcadıklarına baktığımızda, toplam giderin büyük bir kısmının gıda (%46.5), kira (%22) ve faturalara (%10.5) ayrıldığını ve geriye sağlık, eğitim, temizlik, su, borç, iletişim ve ulaşım arasında paylaşılacak %19'luk bir kısım kaldığını görüyoruz (Şekil 10). Kira gideri İstanbul'da (toplam giderin %24'ü) ve Güneydoğu'da oldukça yüksektir ancak Anadolu'da daha düşüktür (%17). WFP/Türk Kızılayı işbirliğinde gerçekleştirilen *Odak Grup Görüşmelerinde*, Güneydoğu'daki katılımcılar, ev sahiplerinin, geçen birkaç ay içinde hızla kira artışı yaptığını belirtmiştir.

Son üç ay içinde, her üç haneden ikisi, büyük bir çoğunlukla gıda (%46) ve kira (%31)

masraflarını karşılamak için, Türklere veya resmi kredi veren kuruluşlardan ziyade, özellikle Türkiye'deki ailelerden (%80) borç para almak zorunda kalmıştır. Başvuru yapmayanlar ve uygun bulunmayan başvuru sahiplerinin, yararlanıcı hanelere göre borçlanma ihtimalleri daha yüksektir (Şekil 11).

İlginç bir şekilde, yardım verilmeden önce yürütülen yardım öncesi referans seviyesi araştırması (PAB), SUY yardımından faydalanan hanelerin program kapsamı dışındaki hanelere kıyasla son üç ay içerisinde daha az borç para almış olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, yardımın hane borcunun düşürülmesinde olumlu bir etkisi olabileceğini göstermiştir.

3.3 Başa Çıkma Stratejileri

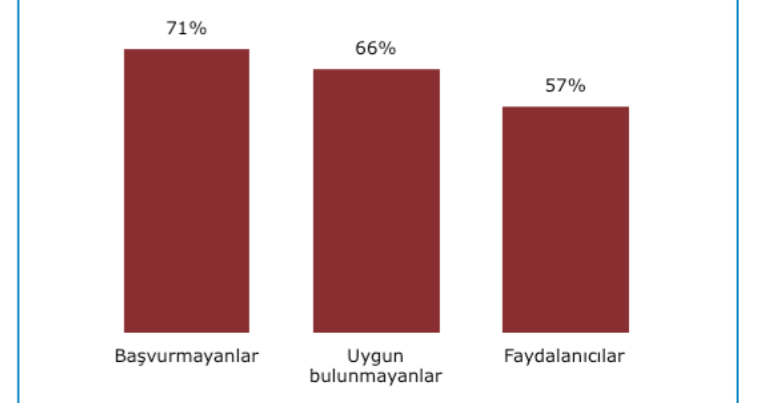
Gelir yetersizliği ve artan masraflarla karşı karşıya kaldıklarında, insanlar geçimlerini sağlamak için zor seçimler yapmak zorunda kalmaktadır. Uyguladıkları stratejiler ekonomik dayanıklılıklarını sarsabilir ve hanelerine geriye dönüşü zor zararlar verebilir.

Baş çıkma stratejilerine dayalı bir geçim kaynağı modülü oluşturmak için, hanelere; "son 30 gün boyunca, temel ihtiyaçlarınızı karşılamak için yeterli para olmadığında, hanenizdeki herhangi bir kişi aşağıda belirtilenlerden herhangi birini yapmak zorunda kaldı mı" sorusu sorulmuştur. Her bir strateji, önem derecesine ve hanenin ekonomik dayanıklılığına vereceği zararın telafisinin mümkün olup olmamasına göre "Stres", "Kriz" veya "Acil" nitelikli *Baş Çıkma Stratejileri* olarak sınıflandırılmıştır. Her bir ülke için, bu modül yerel bağlama uygun olacak şekilde uyarlanmaktadır. Bu uyarılama Türkiye bağlamı için WFP/Türk Kızılayı işbirliği ile düzenlenen Odak Grup Görüşmeleri aracılığı ile yapılmıştır.

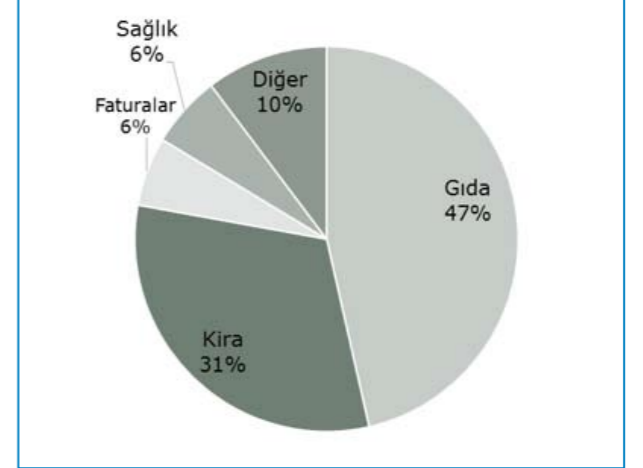
Düzenlenen Odak Grup Görüşmeleri sonucunda:

"Stres" grubunda değerlendirilen baş etme stratejileri olarak birikimleri harcama, veresiye

Şekil 11 Son Üç Ay İçinde Borç Para Almış Hane Yüzdesi

Şekil 12 Borçlanma için verilen Ana Sebepler

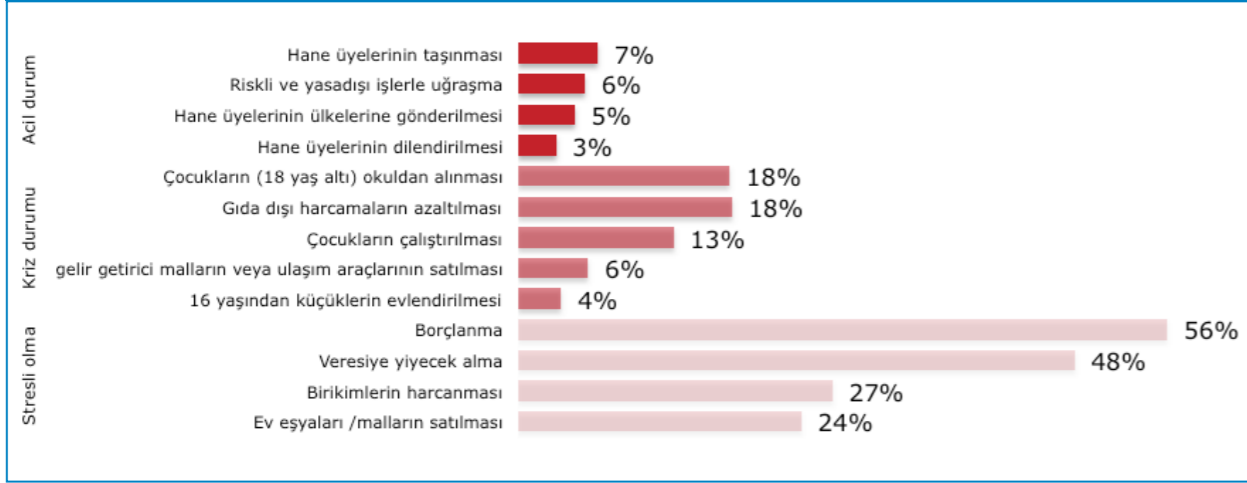

yiyecek alma ve borçlanma; "Kriz" grubunda, gelir getirici varlıklarını satma, gıda dışı masrafları kısma, çocukları okuldan alma ve/veya çalışmaya gönderme ve 16 yaşından küçükleri evlendirme; ve "Acil" grubunda, hane üyelerinden birinin başka yere taşınması, riskli veya yasadışı işlere bulaşması, dilenme veya ülkelerine geri dönme stratejileri dikkate alınmıştır. Genel olarak hanelerin %76'sı, geçtiğimiz 30 gün içinde en az bir başa çıkma stratejisi kullanmıştır. Dört katılımcıdan neredeyse üçü (%72) 'stresle' başa çıkma stratejilerini uygulamış ve üçte biri de "kriz" grubunda yer alan bir başa çıkma stratejilerini uygulamıştır. (Özellikle çocuklarını okuldan almak) Önemli bir kısım (%11) "acil" nitelikli başa çıkma stratejileri uygulamıştır.

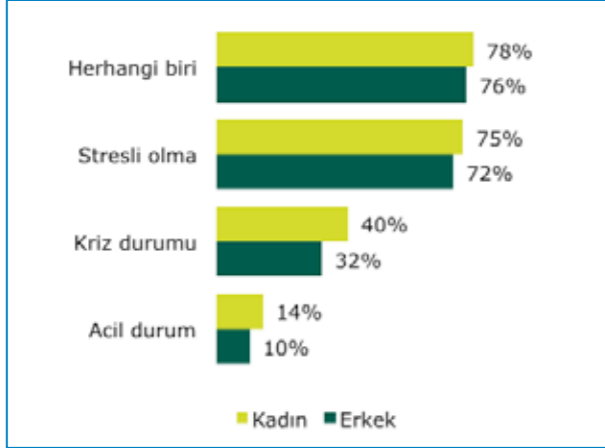
Başvuru yapmayanların, faydalanıcılar ve uygun bulunmayan başvuru sahiplerine kıyasla (%7,5) en ağır sayılabilecek ve telafisi haneleri için güç olarak değerlendirilen "acil"

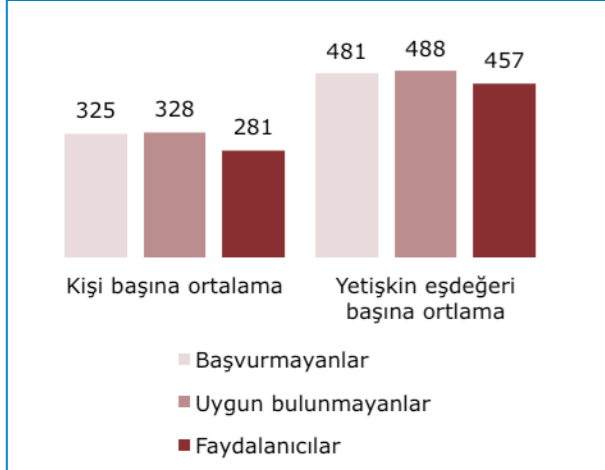
Şekil 13 Hanelerin geçim kaynakları için başa çıkma stratejileri kullanımı

Şekil 14 Hanelerin Reiserin Cinsiyetine Göre Geçim Kaynakları İçin Başa Çıkma Stratejileri Kullanımı

Şekil 15 Uygunluk Statülerine Göre Türk Lirası Cinsinden Harcama

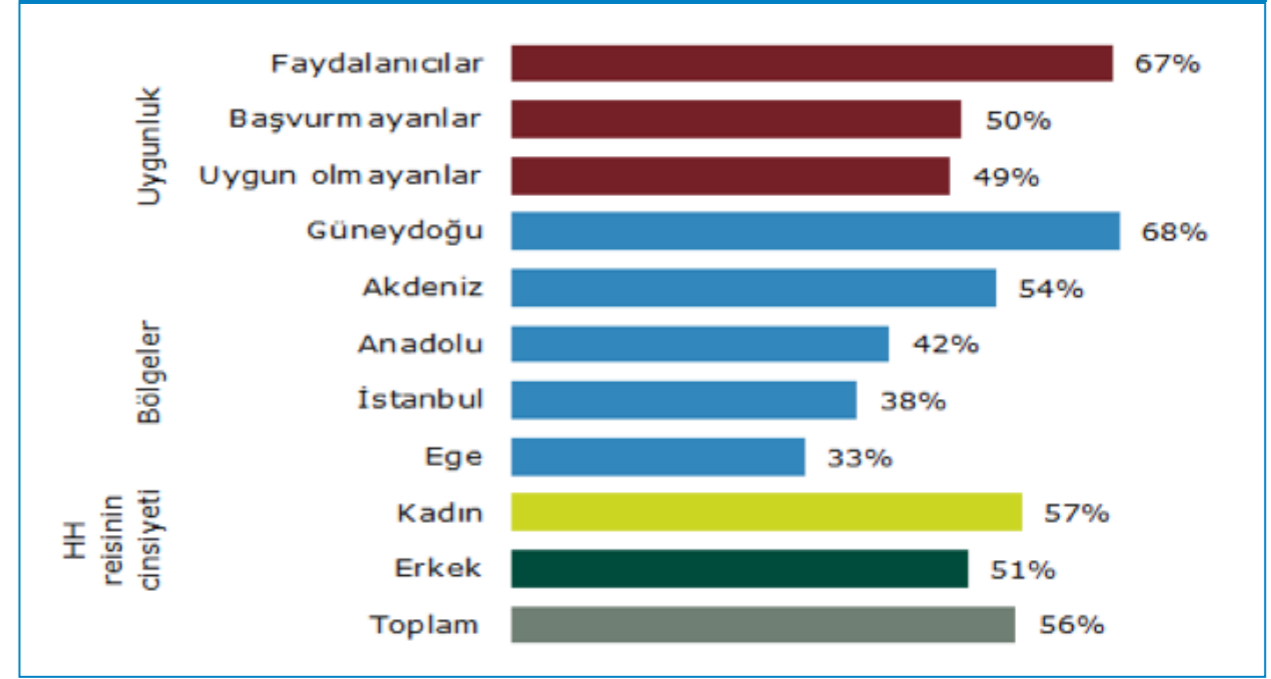
nitelikli başa çıkma stratejilerine daha fazla başvurdukları gözlemlenmiştir. (%19).

Reisi kadın olan hanelerin, birikimlerini harcamak haricinde tüm başa çıkma

stratejilerine başvurdukları göze çarpmaktadır. (Bunun sebebi bu tür hanelerin bir birikime sahip olmamaları olabilir) (Şekil 14). İstanbul'daki hanelerin, başka bir yerde yaşayanlarla kıyaslandığında ev eşyalarını satma, birikimlerini harcama, çocuklarını çalışmaya gönderme, çocuklarını okuldan alma ve gıda dışı masraflarını kısma stratejilerine daha fazla başvurdukları anlaşılmaktadır.

Hanelerin tümüne, okul çağındaki çocuklarının kaçının bir yılı aşkın bir süre boyunca, okula gitmediği sorulduğunda alınan cevap okul çağındaki çocukların %70'inin okula devam ettiğini göstermiştir. Geri kalan %30'luk kesim ise okul çağındaki çocuklarının en az birinin okula devam etmediğini; bu %30'luk dilim içinde yer alan %13'lük bir kısım ise okul çağındaki çocuklarının hiç birinin geçtiğimiz yıl okula devam etmediğini ifade etmiştir. Oranlar bölgelere göre değişiklik göstermekte ve özellikle İstanbul ve Ege bölgesinde çocukların okula devamlılıklarının daha düşük olduğunu gösterir niteliktedir. Buradan elde edilen bilgiler anketin "baş etme stratejileri" kısmı ile karşılaştırıldığında, bu bölgelerde yaşayan çocukların okula gitmek yerine gelir getirici faaliyetlere yöneldikleri anlaşılmaktadır. SUY programından yararlanma ya da yararlanmama açısından bu konuya bakıldığında özellikle programa başvuru yap(a)mayan ailelerin çocuklarının okul devamsızlığının daha yüksek olduğu; program yararlanıcılarının çocuklarının ise okula devamlılığının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Şekil 16 Asgari Geçim Sepeti alt sınırı kullanılarak bulunan yoksulluk oranı

3.4 Yoksulluk

Ortalama olarak, ankete katılan hanelerin yarısından fazlası, hem Asgari Geçim Sepeti alt sınırının altındadır hem de Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi tarafından yoksul olarak değerlendirilmektedir – bu oran faydalanıcı hanelerin %60'ından fazlasına kadar yükselmektedir.

Kişi Başına Harcama Ve Asgari Geçim Sepeti

Program yararlanıcı hanelerinin, uygun bulunmayan ve başvuru yapmayan hanelere oranla ortalama kişi başına harcamalarının önemli derecede düşük olduğu izlenmiştir. Bu durumun diğer hanelere oranla yararlanıcı hanelerin daha kalabalık olmalarından kaynaklandığı söylenebilir. (örneğin 400 TL'ye kiralanan bir evde 4 kişilik bir hanenin yaşaması bu hane için kira harcamasının kişi başı 100 TL olmasına karşın aynı kirayı ödeyerek aynı evde yaşayan 8 kişilik bir ailenin kişi başına düşen kira harcaması 50 TL olacaktır)

Bu nedenle veriler, geniş ailelerin faydalandığı ölçek ekonomilerini açıklamak için yetişkin

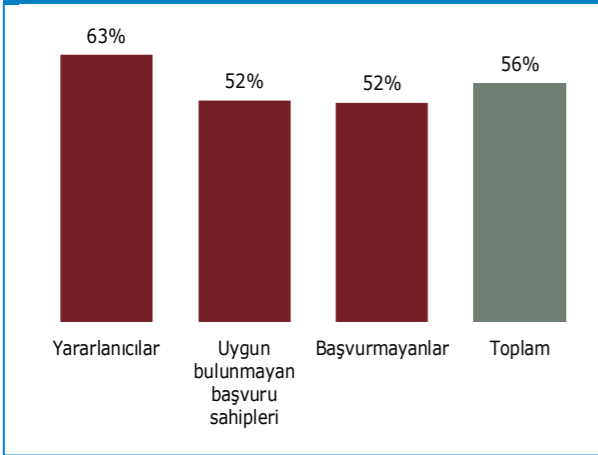
eşdeğeri bazında da incelenmektedir¹⁰. Yukarıda bulunan Şekil 15, eşdeğerlik ölçeği kullanıldığında dahi, uygun bulunmayan ve başvuru yapmayanların masrafı, faydalanıcının masrafından %6-7 oranında daha yüksektir.

Faydalanıcıların, veri toplama süresi boyunca hane üyesi başına 100 Türk Lirası (TL)¹¹ almış olduğu varsayıldığından, faydalanıcılar tarafından yapılan daha düşük harcama verisi onların daha yüksek harcama yapması beklenirken özellikle dikkat çekicidir. Faydalanıcıların nakit yardımının tamamını harcadıkları varsayıldığında, yardım öncesi harcamaları kişi başına sadece 180 TL olacaktır (örneğin 281 TL - 100 TL). Haneleri yoksul veya yoksul olmayanlar olarak sınıflandırmak için, Asgari Geçim sepeti değeri, bir alt sınır olarak kullanılmıştır. MEB, mültecilerin, kamp dışında saygın bir hayat sürmeleri için gerekli olan mal ve hizmetlerin minimum aylık maliyetini temsil etmektedir. 12 Ankete katılan tüm hanelerin yarısından çoğu (%57), kişi başı 324 TL olan MEB alt sınırının altında kalmaktadır 13 ve bu nedenle de yoksul olarak sınıflandırılmaktadır. Hanelerin SUY Programındaki durumlarına göre sınıflara

¹⁰ eşdeğerlik ölçeği hakkında daha detaylı bilgi için: <http://www.oecd.org/eco/growth/OECD-Note-EquivalenceScales.pdf>

¹¹ Transfer değeri Haziran ayı sonunda arttığından ve birçok hane Mayıs ayında ankete tabi tutulduğundan 120 TL olan mevcut transfer değeri yerine 100 TL transfer değeri varsayılmıştır.

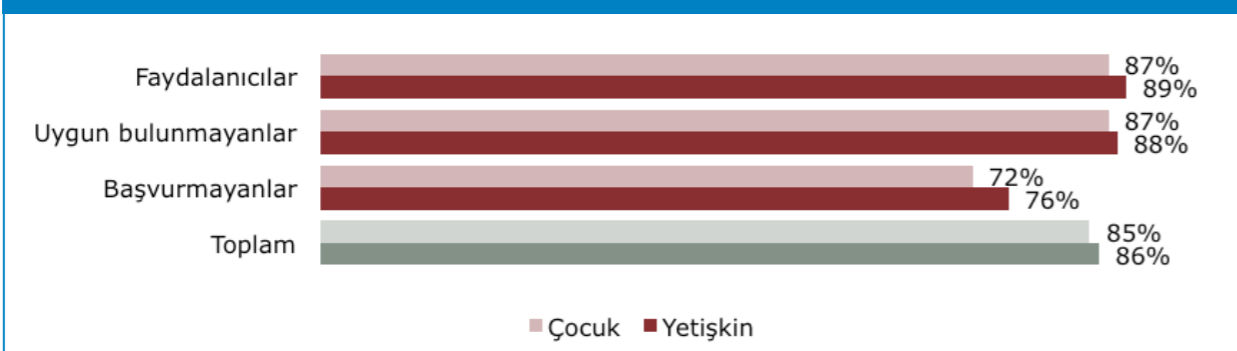
Şekil 17 Hane SUY Uygunluk Statüsüne Göre Hanehalkı Sayısına Bağlı Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (MPI Yöntemi)

ayrıldığına, başvuru yapmayanların %50'si, uygun bulunmayan başvuru sahiplerinin %49'u ve faydalanıcıların %67'si yoksuldur. Yardım öncesi harcama modellemesi kullanılarak, yardım öncesi faydalanıcıların %88'i bu alt sınırın altına düşmüş olacaktır. (Yani aylık kişi başı 100 TL yardım almamış olsalardı) Hane reisinin Erkek (%56) veya kadın (%58) olması açısından yoksulluk durumu kıyaslandığında (Şekil 16) arada sadece ufak bir fark olduğu görülmektedir.

Daha öncesinde belirtildiği gibi, CVME örnekleme, istatistiksel geçerliliği olan coğrafi dağılıma olanak sağlamamaktadır bu nedenle tüm bölgesel analizler, sadece gösterge olarak kabul edilmelidir. Beş bölge arasında karşılaştırma yapıldığında, %68'lik bir değerle Güneydoğu en yüksek yoksul hane oranına sahiptir. İstanbul ve Ege bölgesi, sırasıyla %38 ve %33'lük değerlerle en düşük orana sahiptir.

Şekil 18 Hastalıklarına tedavi arayan yetişkin ve çocukların yüzdesi

*CVME'nin bir önceki versiyonunda, FCS figürleri yanlış olarak rapor edilmiştir, MPI 'da aynı şekilde hesaplanmıştır. Bu son figürler, FCS & MPI'in WFP FCS metodolojisine uygun doğru hesaplanmış şeklidir.

Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi

SUY programının Türkiye'de bulunan sığınmacıların temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere dikkate alındığında, sadece tüketim masraflarına dayalı yoksulluk ölçümleri bu hedefin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini incelemeye sınırlı kılmaktadır. Bu nedenle, ekonomik yoksulluğa ek olarak, çok boyutlu yoksulluk endeksini (MPI) oluşturmak için Alkire Foster yöntemi kullanılmıştır. MPI, bir hanenin karşılaştığı, eğitim, sağlık, gıda güvenliği, hayat koşulları ve gelir olan beş ağırlıklı yoksulluk kullanılarak hesaplanmıştır. Veriler, %56 oranında hanenin MPI tarafından yoksul olarak kabul edildiğini göstermektedir. Ekonomik yoksulluk göstergesinde olduğu gibi, oran başvuru yapmayanlar (%52) ve uygun bulunmayanlarda (%52) buna kıyasla faydalanıcılar (%67) arasında daha yüksektir (Şekil 17).*

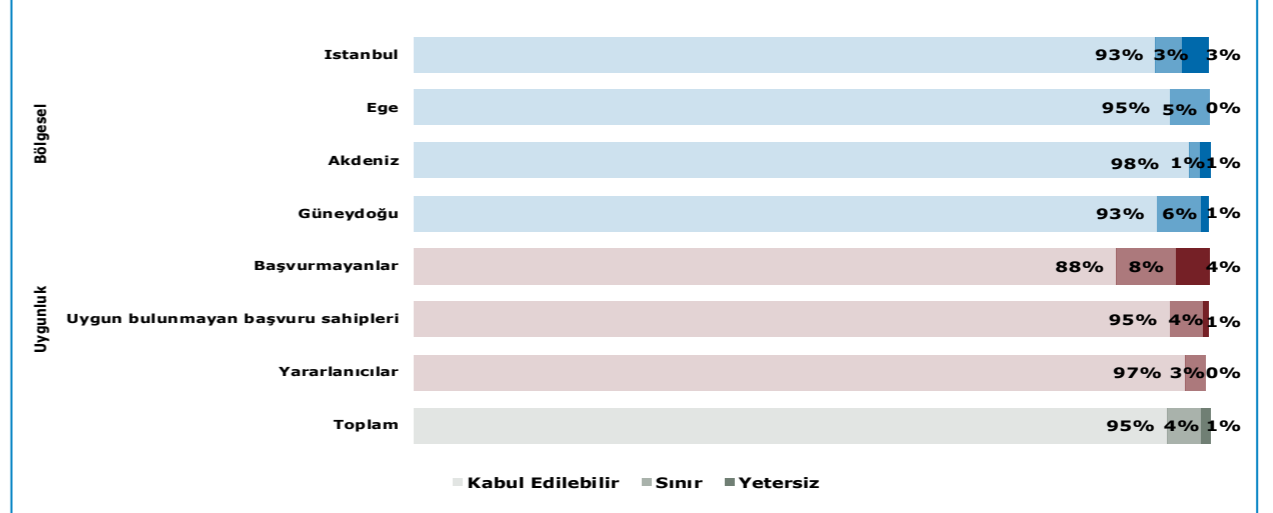
MPI'nin bireysel boyutlarının analizi, örnek nüfusunun en çok yoksunluğu eğitim, hayat koşulları ve gelirden ve en azını da gıda güvenliği ve sağlıkta yaşadığını ortaya çıkarmıştır. Çok boyutlu yoksulluk oranı, Ege bölgesindeki %50 ile Anadolu bölgesindeki %73 değeri arasında dağılım göstermektedir. MPI hakkında daha detaylı bilgi için EK 3'e bakınız.

3.5 Sağlık Durumu

Sığınmacılar Sağlık Hizmeti için Çoğunlukla Ücretsiz Devlet Hastanelerine Başvurmaktadır.

Ankete katılanlar son 30 gün içinde çocuklarının neredeyse dörtte birinin (%23) hasta olduğu bildirilmiştir. Bu oran SUY

Şekil 19 Bölge ve uygunluk statüsüne göre zayıf, sınırda ve kabul edilebilir düzeyde gıda tüketimi olan hanehalklarının yüzdesi

yararlanıcısı haneler için biraz daha düşüktür. (%20).

Yetişkinlerin ise beşte biri geçen ay tedavi arayışına girmelerini gerektirecek kadar hasta olduklarını belirtmişlerdir. Beş hanenin birinde, kronik bir hastalığı olan veya diğer ciddi hastalıkları olan bir hane üyesi olduğunu ve %16,5 hane üyesinin hamile veya emziren anne olduğu bildirmiştir.

Hanelerin %5'i, Sağlık Bakanlığından alınmış engellilik raporuna sahip bir engelli üyesi varken, bir diğer %8,2'lik kısım ise raporu olmayan bir engelli üyesi olduğunu bildirmiştir. Bu bulgu, bazı hanelerin, %40 oranında engelli' olduklarını belgeleyen bir engellilik raporu (SUY uygunluk kriteri) alamadıklarından SUY programına erişemediklerini göstermektedir.

Öte yandan anket katılımcıları hastalanan aile bireyleri için çoğunlukla tedavi arayışına girdiklerini bildirmişlerdir. (Şekil 18). Ancak, yararlanıcı ve uygun bulunmayan hanelere kıyasla SUY'a başvuru yapmayan hanelerin sağlık hizmetlerine erişiminin daha düşük düzeyde olduğu ve bunun sebebinin, bu grupta yer alan hanelerin GİGM'ye kayıtlı olmamaları ve dolayısı ile devlet tarafından sağlanan ücretsiz sağlık hizmetlerine erişememeleri olabilir. Bu açıdan bakıldığında başvuru yapmayan hanelerin sağlık konusunda da zarar görebilirlik durumunun diğer gruptakilere nazaran daha yüksek olduğu söylenebilir. Son olarak, tedavi arayışına

girenlerin büyük çoğunluğunun (%80), devlet hastanelerinde ücretsiz sağlık hizmetine erişebildiği bilgisine ulaşılmıştır.

3.6 Gıda Güvenliği

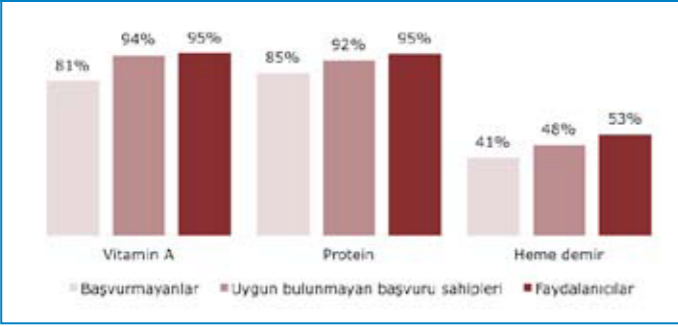
Hanelerin %95'i kabul edilebilir gıda güvenliği skoruna sahiptir. SUY programına başvuru yapmayan haneler, genelde gıda güvensizliğine daha yatkındır. (%12)

Gıda Tüketim Skorları (FCS), beslenme çeşitliliğini (yedi günlük bir süre boyunca bir hane tarafından tüketilen gıda gruplarının sayısı), gıda sıklığını (belirli bir gıda grubunun tüketildiği gün sayısı) ve farklı gıda gruplarının karşılaştırmalı besinsel önemini bir araya getiren karma bir hesaplama. Verilerin toplanması sırasında kısa vadeli olarak gıda güvenliğini tanımlamak amaçlanmıştır. Gıda tüketim skorları, "zayıf", "sınır seviye" ve "kabul edilebilir" şeklinde gruplara ayrılmıştır. Bu raporda, zayıf ve sınır seviyedeki gıda tüketim skoru, açlık tehdidi için temsili bir gösterge olarak kullanılmaktadır. Genel olarak %95 kabul edilebilir gıda tüketim seviyesine sahipken, sadece %5'i kabul edilemez gıda tüketimine sahiptir (Güneydoğuda %7'ye kadar yükselmektedir).

Şekil 19'da gösterildiği gibi, faydalanıcıların gıda güvenliğine sahip olma oranları daha yüksektir (%97). Bu da daha önce uygulanan yardım öncesi referans seviyesi araştırmasında (PAB) belirlenen gıda güvenliği seviyesi

Şekil 20 Hanehalklarının uygunluk statüsüne göre geçen yedi gün içinde günlük besin açısından zengin gıda tüketimi

olan %76 dikkate alındığında bahsi geçen araştırmadan bu yana bu konuda bir ilerleme olduğu göze çarpmaktadır.(ancak, referansa göre en doğru kıyaslama Dağıtım Sonrası İzleme (PDM) çalışması ile elde edilecektir).

Hedef kitlenin “gizli açlık” veya mikrobeseinler açısından yetersiz beslenip beslenmediğine dair inceleme sonucunda da CVME bulguları bize Türkiye’deki sığınmacıların – özellikle SUY Programı yararlanıcılarının - oldukça iyi durumda olduklarına göstermiştir.

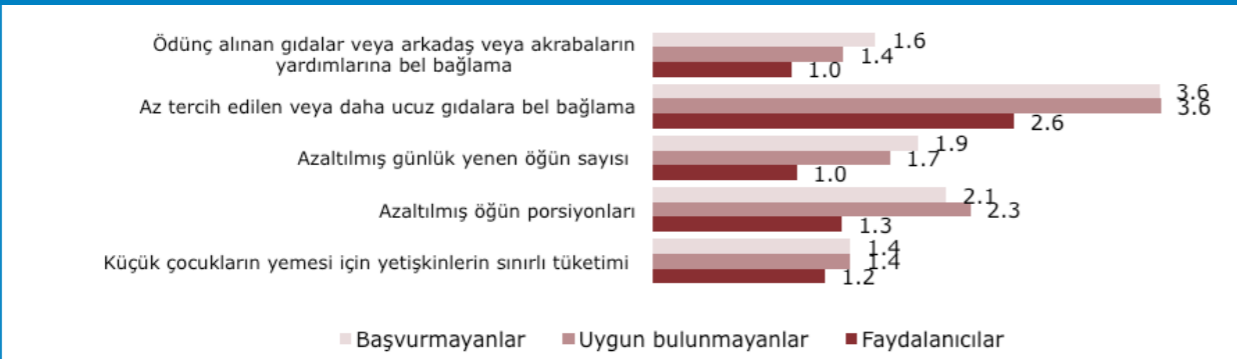
Ankete katılanların büyük bir çoğunluğunun, görme duyası, büyüme ve gelişme ve epitel hücre bütünlüğünün korunması, immün fonksiyonu ve üreme için temel bir besin maddesi olan protein ve A vitamini içeren farklı bir beslenme şekline sahiptir (Şekil 20). Günlük hububat tüketimine ek olarak, çoğu haftada yaklaşık beş gün süt, et, balık, yumurta ve sebze tüketmektedir. Başvurmayanlar ise, bu gıda gruplarını haftada 4-5 defa olmak üzere daha az düzenli olarak tüketmektedir. Vücut en çok demiri non-heme kaynaklarına kıyasla heme kaynaklarından (kırmızı et, sakatat ve balık gibi) almaktadır. Böylece

bu gıdaları tüketmek, ergenlik döneminde büyümeyi yavaşlatabilen, yorgunluğu arttırabilen ve doğum sırasında kanama ve bakteriyel enfeksiyon riskini arttırabilen demir eksikliği anemisi riskini azaltmaktadır. Bu daha pahalı gıda gruplarını günlük olarak yarıdan azı tüketmektedir – ancak, teşvik edici bir şekilde, katılımcıların sadece %5’i hiç heme demir bakımından zengin gıda tüketmemiştir.

Hanelerinin son bir hafta içinde kaç gün daha az tercih edilen veya ödünç alınan gıdalarla beslenmek, öğünlerin sayısını veya büyüklüğünü azaltmak ve/veya küçük çocukların yemesi için yetişkinlerin yediklerini azaltması gibi sorulara cevap vererek erişilen *Gıda Tüketimi Baş Etme Stratejileri’ne* bilgisine göre (Şekil 21) katılımcıların genel olarak %61’i, son yedi gün içinde en az bir tüketimle başa çıkma stratejisi uyguladıkları ortaya çıkmıştır. SUY yararlanıcıları, genel olarak başvuru yapmayan ve uygun bulunmayan hanelere kıyasla daha az Gıda Tüketimi Baş Etme Stratejilerine başvurmuşlardır: %52’ye %66.

Daha az tercih edilen veya daha ucuz gıdalarla beslenmeyi tercih etmek stratejisi anket katılımcıları arasında en sık başvurulan Gıda Tüketimi Baş Etme stratejisi olurken sığınmacıların en az başvurduğu strateji ise ödünç gıda alma veya arkadaş/akrabaların gıda yardımlarıyla beslenme stratejileri olmuştur. Gelecekte bu stratejilere başvurup bir daha başvurabilecek koşulda olmama riski ve diğerlerine göre daha az kabul edilebilir baş etme stratejisine başvurma yoluna girme olasılığı sığınmacı topluluk için oldukça olabilir görünmektedir.

Şekil 21 Hanehalklarının Geçen Hafta Tüketimle Başa Çıkma Stratejilerini Uyguladığı Gün Sayısı

4. Sonuç

Sığınmacıların Zarar Görebilirlik Durumu Nedir?

Çoğu (75%), vasıfsız işçilik/güvensiz geçim kaynaklarına güvenmektedir. Gelirlerini ağırlıklı olarak gıda, kira ve kamu hizmetlerine harcanmakta ve geriye sağlık, eğitim, temizlik, ulaşım, su, haberleşme ve borç ödeme gibi diğer temel gereksinimler için harcanan sadece %19’luk bir kısım kalmaktadır. Her üç sığınmacı hanenin yaklaşık ikisi, gıda ve kira olan iki temel harcamalarını karşılamak için son üç ay içinde borç almak zorunda kalmıştır.

Borç aldıktan, veresiye yiyecek aldıktan ve birikimlerini harcadıktan sonra, genellikle sığınmacılar geçimlerini sağlamak için varlıklarını satma, çocuklarını okuldan alma ve/veya çalışmaya gönderme yollarına başvurmaktadır. Önemli bir kısmı (%11), masraflarını sağlayacak kadar paraları olmadığından hane üyesini başka bir yerde yaşamaya göndermek gibi ‘acil nitelikli’ başa çıkma stratejilerini uygulamaktadır.

Ankete katılan hanelerin yarısından fazlası (%57), aylık kişi başı 324 TL olan Asgari Geçim Sepeti alt sınırının altında kalmaktadır ve bu nedenle de yoksul olarak sınıflandırılmaktadır. Çok boyutlu yoksulluk endeksi (MPI), bir hanenin karşılaştığı, eğitim, sağlık, gıda güvenliği, hayat koşulları ve gelir olan beş ağırlıklı yoksulluk kullanılarak hesaplanmıştır. Bu hesaplama, yaklaşık %56 ‘sının yoksul olduğunu göstermektedir. MPI’nin bireysel boyutlarının analizi, örnek nüfusunun en çok yoksunluğu eğitim, hayat koşulları ve gelirden ve en azını da gıda güvenliği ve sağlıkta yaşadığını ortaya çıkarmıştır.

Bulgular, beslenme şekilleri ve sağlık hizmetlerine ilişkin olarak ankete katılanların durumunun iyi olduğunu göstermektedir. Gıda güvensizliği oranı %5 civarındadır ve bu oran Güneydoğu illerinde %7’ye çıkmaktadır. Veriler, her 4 çocuktan 1’inin ve her 5 yetişkinden birinin anketin yapıldığı tarihten

önceki 30 gün içinde tedavi arayışına girmeyi gerektirecek derecede hastalandığını ve hastalananların büyük çoğunluğunun (%80) devlet hastanelerinden ücretsiz tedavi aldığını göstermektedir.

Hayat koşulları, gelir güvenilirliği ve baş etme stratejilerinin uygulanmasını da içeren çoğu göstergelere göre reisi kadın olan hanelerin, reisi erkek olan hanelere kıyasla daha hassas bir durumda olduğu ortaya çıkmıştır. Fakat erkekler ve kadınlar tarafından idare edilen haneler arasındaki yoksulluk oranı (örneğin; Asgari Geçim Basketi alt sınırının altında olan yüzde) kıyaslandığında arada çok ufak bir fark bulunmaktadır.

Mültecilerin SUY Programına Başvurmasını Engelleyen Şey Nedir?

Bu rapor, SUY programı başvurularının önündeki bazı engellere dikkat çekmeye çalışmıştır. Başvuruda bulunmayan hanelerin neredeyse yarısı GİGM’ye kayıt yaptıramamıştır. Bu SUY Programına başvuru yapılmamasının esas sebebidir. Bazı katılımcılar, bunun nedeninin farklı GİGM Kimlik numarasına sahip aile fertleri olduğunu belirtmiştir. Bu sorun, bu tür hanelerin üyelerinin Türkiye’ye farklı zamanlarda gelmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir; (başvuru yapmayan hanelerin neredeyse beşte birinde son altı ay içinde gelen bir aile ferdi bulunmaktadır).

Ayrıca, başvuru yapmayan hanelerin reislerinin diğer gruptakilere göre daha az eğitilmiş olduğunu belirtmek de gerekir. Hane reislerinin %28’i okuma yazma bilmemektedir. Bu muhtemelen SUY programı ön koşullarını ve başvuru sürecini anlamamalarına ve programa başvurmak için doldurulması zorunlu formları dolduramamalarına neden olmuş olabilir.

Başvuru yapmayan hanelerin, faydalanıcı hanelere oranla bilgiye erişim sağlayan TV,

cep telefonu, uydu anteni ve internet gibi araçlara sahip olma oranı daha düşüktür ve bu da bu gruptaki hanelerin bilgiye erişimlerinin önünde bir engel olarak durmaktadır.

Uygunluk Grupları Nasıl Karşılaştırılır?

Bu analizde kullanılan tüm yoksulluk ölçümlerine göre, SUY yardımını aldıktan sonra bile faydalanıcılar diğer iki gruptan daha yoksuldur. Daha fazla çocukları olmasından ötürü Erişkin Eşdeğerliliği ölçeği kullanıldığında dahi kişi başına daha az harcama yaptıkları ortaya çıkmıştır. Ankete katılan hanelerin yarısından fazlası (%57) Asgari Geçim Sepeti alt sınırına göre (aylık kişi başı 324 TL olarak belirlenmiş) yoksul olarak sınıflandırılmaktadır, bu oran faydalanıcılarda %67'ye kadar yükselmektedir. Çok boyutlu yoksulluk endeksi (MPI) kullanılarak yapılan yoksulluk hesaplamasına göre, başvuru yapmayanların %57'si ve uygun bulunmayanların %54'üne kıyasla faydalanıcıların %63'ü fakirdir. Bu yoksulluk analizi, SUY Programı hedefleme çalışmalarının daha yoksul haneleri seçiminde nispeten başarılı olduğunu göstermektedir.

Ancak, gördüğümüz gibi, uygun bulunmayan ve başvuru yapmayanlar da son derece yoksuldur. Çoğu olumsuz başa çıkma stratejileri uygulamakta ve yarısı da yoksulluk sınırının altındadır. Ancak, anket

bulguları, birçok yönden faydalanıcıların faydalanıcı olmayanlardan daha az hassas durumda olduğunu göstermektedir. Örneğin, faydalanıcıların acil nitelikli başa çıkma stratejilerini kullanma, çocuklarını okuldan alma ve borçlanma olasılığı, başvuru yapmayanlara göre çok daha düşüktür.

Faydalanıcılar, çoğu zaman başvuru yapmayanlar ve uygun bulunmayanlarda olduğu gibi daha az tercih edilen ve daha ucuz yiyecekler yemek gibi yemek yeme stratejilerine başvurmuşlardır. Faydalanıcıların yaklaşık beşte birlik gıda güvensizliği oranına karşın (%19), başvuru yapmayanların gıda güvensizliği %29'tur.

Bu değerlendirme, SUY programının SUY yararlanıcılarının durumlarının iyileşip iyileşmediğini söylemek için yeterli değildir. İleriki aşamalarda yapılacak CVME anketlerinin sonuçları ortaya çıktıkça bu konuda daha sağlıklı bilgiye erişilebilecektir. Bununla birlikte, bu araştırma SUY Programı hedefleme stratejisinin daha fazla teferruatlı olarak ele alınıp daha zor durumdaki/ yoksul haneleri programa dahil edebileceğini göstermekle beraber aynı zamanda programa hala başvuru yapamamış hanelerin durumunun da son derece kötü olduğunu da ortaya koymaktadır. SUY programı paydaşları ve ortakları, bu tür hanelerin önündeki başvuru engellerini aşmalarında yardımcı olmak için ortak bir çaba göstermelidir.

CVME EKLERİ

Ek 1: Şehir ve bölgeye göre anket sayısı

Bölge	Şehir	Yararlanıcı	Uygun bulunmayan başvuru sahibi	Başvuru yapmayanlar	Anket sayısı
Istanbul	Istanbul	24	24	12	60
Ege	Bursa	8	8	4	20
	Izmir	8	8	4	20
Akdeniz	Osmaniye	16	16	8	40
	Adana	16	16	8	40
Güneydoğu	Hatay	24	24	12	60
	Gaziantep	24	24	12	60
	Kahramanmaraş	8	8	4	20
	Kilis	16	16	8	40
	Şanlıurfa	56	56	28	140
Anadolu	Ankara	8	8	4	20
	Konya	24	24	12	60
	Kayseri	8	8	4	20
Toplam		240	240	120	600

Ek 2: Mal sahipliği

	f. Hanenizin SUY programındaki statüsü nedir?			Bölgeler					Hane reisinin cinsiyeti	
	Başvur-mamış	Uygun bulunmamış	Faydalanıcı	Istanbul	Ege	Akdeniz	Güneydoğu	Anadolu	Erkek	Kadın
Döşek	93	93	96	87	88	98	97	90	95	91
Yatak	51	58	55	63	55	56	59	36	55	56
Battaniye	83	86	88	97	58	96	87	79	87	82
Buzdolabı	84	93	93	95	98	93	89	91	92	86
Telefon	93	92	94	97	80	95	92	97	93	93
İnternet	23	28	31	70	35	20	17	43	29	24
Çamaşır makinesi	63	76	78	90	95	75	65	85	75	71
Fırın	30	36	37	63	43	34	21	62	36	31
Mikrodalga	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Bulaşık	02	2	1	3	0	3	1	2	1	1
Makinesi Soba	43	52	53	50	68	41	43	73	48	58
Kalorifer	7	8	10	38	10	3	2	17	9	8
Klima	5	4	2	2	3	6	3	3	3	5
Televizyon	76	90	92	72	80	94	91	87	38	87
DVD oynatıcı	1	0	2	2	0	0	1	2	1	1
Bilgisayar	3	0	4	5	0	1	2	4	2	3
Uydu	54	65	71	63	38	85	63	71	65	68
Motor	3	6	5	0	5	20	2	5	5	3
Araba/van	1	2	2	2	0	4	1	2	2	2

CVME EKLERİ

Ek 3: Çok boyutlu yoksulluk: boyutlar ve göstergeler

Boyut	Boyut Ağırlığı	Gösterge	Gösterge Ağırlığı
Eğitim	3	Örgün eğitim almamış hane reisi	1
		Okula gitmeyen okul çağındaki (6-17 yaş) çocuklar (1 yılı aşkın bir süredir)	2
Sağlık	3	Hanelerin yarısından fazlası geçen ay hasta olduğunu bildirdi	1
		Herhangi bir hane üyesi hastayken tedavi edilm	2
Gıda Güvenliği	4	Kabul edilemez (zayıf veya sınır seviyede) gıda tüketimine sahip hane halkları	2
		Kabul edilemez (zayıf veya sınır seviyede) gıda tüketimine sahip hane halkları	2
Hayat koşulları	4	2 üzeri kalabalık endeksi	1
		Mutfak olmayışı	1
		Ev içinde tuvalet olmayışı	1
		Yatak olmayışı	1
Gelir elde etme	2	Nitelikli veya güvenilir iş kaynağı olmayışı (nitelikli işgücü veya ticaret dışında herhangi bir iş olarak sınıflandırılmış)	1
		Hane üyelerinden hiçbirinin son 30 gün içinde çalışmamış olması	1

Doğru ve ihtiyatlı olması açısından, her bir boyuta dahil edilmiş değişkenler, Alkire Foster kılavuzuna göre seçilmiştir. Ayrıca, değişkenler aralarındaki korelasyonda hesaba katılarak seçilmiştir; çifte hesaplama kaçınmak için yüksek korelasyona sahip olanlar hariç tutulmuştur. Ağırlıklar, değişkenler arasındaki korelasyon (Nardo ve diğerleri, 2005) ve mülteci nüfusu ile yapılan görüşmelere dayalı normatif hususlarda hesaba katılarak seçilmiştir. Boyut ağırlıkları, Asgari Geçim Basketi tarafından çalıştırılmıştır – kira ve gıda MEB'in en büyük oranlarıdır. Bir MPI'de bulunan değişken ağırlıklarına ilişkin daha fazla bilgi için Decancq & Lugo 'ya bakınız. Nardo, M., et al. (2005), "Karma göstergelerin oluşturulması konulu el kitabı: Metodoloji ve Kullanım Kılavuzu", OECD İstatistik Çalışma Belgeleri, No. 2005/03, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/533411815016>
Decancq, Koen ve Lugo, Maria Ana, Çok boyutlu refah endekslerinde ağırlıklar: Genel Taslak (Mart 2010). <https://ssrn.com/abstract=1571124> adresinde mevcuttur.

CVME EKLERİ

Ek 4: Çok boyutlu yoksulluk: gösterge başına yoksunluk yaygınlığı

Gösterge	Yoksunluk yaygınlığı
Örgün eğitim almamış hane reisi	62%
Okula gitmeyen okul çağındaki (6-17 yaş) çocuklar (1 yılı aşkın bir süredir)	31%
Hanelerin yarısından fazlası geçen ay hasta olduğunu bildirdi	10%
Herhangi bir hane üyesi hastayken tedavi edilmedi	12%
Kabul edilemez (zayıf veya sınır seviyede) gıda tüketimine sahip hane halkları	5%
23 üzeri azaltılmış Başa Çıkma Stratejisine sahip hane (her bir stratejinin haftanın 3 günü kullanılması)	21%
2 üzeri kalabalık endeksi	53%
Mutfak olmayışı	5%
Ev içinde tuvalet olmayışı	13%
Yatak olmayışı	45%
Nitelikli veya güvenilir iş kaynağı olmayışı (nitelikli işgücü veya ticaret dışında herhangi bir iş olarak sınıflandırılmış)	71%
Hane üyelerinden hiçbirinin son 30 gün içinde çalışmamış olması	17%